

Ontvangst NAVO Secretaris-Generaal

Hilton Antwerpen, 2 november 2005

Het leidt geen twijfel dat er een zekere culturele kloof bestaat tussen de VS en Europa. Die kloof is er altijd geweest. Al van bij de onafhankelijkheid van de VS zijn de relaties met Europa complex en ambivalent. Historisch gezien belichaamt de VS zowel de omarming als de verwerping van Europa. Op het einde van de negentiende eeuw verwoordde Oscar Wilde treffend wat vele Europeanen dachten: *'America is the only country that went from barbarism to decadence without civilization in between.'* Dat er ook vandaag nog transatlantische spanningen bestaan zou daarom in feite niemand mogen verbazen.

Jarenlang werd in bepaalde politieke en academische kringen ietwat meewarig gesproken over de NAVO. Wat was nog de reden van bestaan? Had men de alliantie – in navolging van het Warschau-Pact – na de Val van de Muur niet beter opgedoekt? De NAVO, dat was de Koude Oorlog, het verleden. De toekomst, die hoorde toe aan de EU. Vooral in de aanloop naar de Irak-oorlog dook deze retoriek herhaaldelijk op. In Evere wees men er, niet ten onrechte, op dat de alliantie in het verleden moeilijkheden had overwonnen die wellicht groter waren (bijv. Suez-crisis en Vietnam).

Nu de EU zich op haar beurt – na de referenda in Nederland en Frankrijk – verplicht ziet tot het inlassen van een 'bezinningsperiode' (volgens politicoloog Hendrik Vos een eufemisme voor 'existentiële crisis'), zijn de kritische geluiden met betrekking tot de NAVO grotendeels verdwenen. Op dezelfde manier als eerder de NAVO, tracht de EU – die nu in de hoek staat waar de klappen vallen – moed te putten uit het verleden. Het valt te hopen dat beide organisaties hierdoor opnieuw dichter naar elkaar zullen toegroeien. Toch blijven heel wat Europeanen kritisch staan tegenover de VS. Zij denken met heimwee terug aan de vorige Amerikaanse president. Wanneer men emoties even terzijde laat en louter kijkt naar de nuchtere politieke feiten, stelt zich echter de vraag of de NAVO-politiek van de huidige president wel zoveel verschilt van die van zijn voorganger.

Bill Clinton geloofde immers heel sterk in de toekomst van de alliantie. Hij was er rotsvast van overtuigd dat de NAVO voor Oost-Europa kon doen, wat ze eerder voor West-Europa had gedaan: het voorkomen van lokale conflicten, het wapenen van de democratie tegen toekomstige bedreigingen, het scheppen van voorwaarden voor economische welvaart. Essentieel hierbij was volgens hem dat de NAVO ook uitdagingen zou aanpakken buiten het eigen territorium: door zich *out of area* te wagen, zou men dreigingen kunnen tegenhouden voor ze aan de poorten van Europa opdoken. Om deze twee redenen (Oost-Europa en de *out of area*-idee) nam de VS onder Clintons bewind het voortouw in de creatie van een nieuwe NAVO, voor een nieuw tijdperk. Drie factoren verklaren waarom de 'nieuwe NAVO' waar Clinton zo naar streefde, goeddeels teleurstelde. Een eerste, klassiek probleem, is dat de Europese inspanningen op vlak van defensie ondermaats bleven. Verder toonden de meeste Europese NAVO-lidstaten zich niet erg happig om *out of area* te opereren. Ten derde zocht Washington onvoldoende naar de consensus, opteerde de VS te snel voor *ad hoc*-coalities.

We zijn te vaak geneigd enkel oog te hebben voor die laatste reden. Gemakhalve vergeten we intussen dat heel wat Oost-Europese landen de NAVO – door de minder stringente toetredingsvoorwaarden – beschouwen als een tussenstation, een springplank naar het hogere doel: het lidmaatschap van de EU. Men kan – zonder de waarheid geweld aan te doen – gerust stellen dat de NAVO in landen als Georgië het lastige, voorbereidende werk voor de EU opknapt. En doet de alliantie niet precies hetzelfde in Afghanistan, ten dienste van de VN?

Het is al te makkelijk het Atlantisch bondgenootschap af te schilderen als een overbodig geworden VS-vehikel. Met meer recht zou men kunnen spreken van de NAVO als de verpleegster in de wachtkamer van het Avondland, of als de immer bereidwillige politieman van de VN. Wellicht zat Madeleine Albright (minister van Buitenlandse Zaken onder Clinton) er niet ver naast toen ze Voltaire parafraseerde en stelde dat *'indien de NAVO vandaag niet bestond, we haar hadden moeten uitvinden'*.

Dirk Geuens